

Wilsonbekwaamheid en
onbehoorlijke beïnvloeding bij
vertegenwoordiging van en zorg
aan kwetsbare ouderen

Prof. mr. Kees Blankman

vrije Universiteit amsterdam

Ontwikkelingen in rechtsbescherming bij de zorg aan kwetsbare ouderen

- ▶ Waar komen we vandaan?
- ▶ Waar staan we nu?
- ▶ Waar gaan we naar toe?

Aandacht voor 2 relatief nieuwe begrippen: wils-
(on)bekwaamheid en onbehoorlijke beïnvloeding;
Bij wilsonbekwaamheid gaat het om een intern
gestoorde wil, bij onbehoorlijke beïnvloeding om
een externe gestoorde wil (wil is overgenomen)

Om welke (mensen)rechten gaat het?

- ▶ Het recht zelf het leven te kunnen inrichten, en zelf (zorg)beslissingen te kunnen nemen
- ▶ Recht op integriteit van het lichaam
- ▶ Recht op vrijheid

- ▶ Rechten kunnen botsen: het recht op zelfbeschikking met het recht op goede zorg
- ▶ Ook: oudere die willens en wetens toestaat dat zijn bankrekening wordt geplunderd door inwonende zoon van wie hij zorgafhankelijk is geworden (onbehoorlijke beïnvloeding?)

Zelf beslissen, waar komen we vandaan?

- ▶ ‘Curatele’ in het Romeinse recht: furiosus kwam onder de potestas van zijn agnaten
- ▶ Groeiende aandacht voor maatwerk en wilsbekwaamheid
- ▶ Meer aandacht voor mensenrechten na WO II; invoering bewind (1982) en mentorschap (1995)
- ▶ Introductie levenstestamenten 2009

Zelf beslissen, waar staan we nu?

- ▶ De nadruk op rechtszekerheid is vervangen door max. honoreren van wilsbekwaamheid
- ▶ Medisch wetenschappelijk onderzoek na WO II
- ▶ Meer ruimte voor wilsbekwame cliënt om zelf te beslissen bij een zorgaangelegenheid ook als hij onder curatele of mentorschap staat
- ▶ Weinig honorering wilsbekwaamheid bij curatele op financieel gebied en bij bewind
- ▶ VN Gehandicaptenverdrag art. 12

Recht op vrijheid en integriteit v. h. lichaam, waar komen we vandaan?

- ▶ Plato in zijn boek Nomoi; de mainomenos moet van de straat verwijderd
- ▶ Krankzinnigenwet werd Wet Bopz in 1974; naast psychiatrische patiënten vielen onder de Bopz ook personen met een verstandelijke beperking en mensen met dementie; voor onvrijwillige opname was een rechterlijke beslissing of een CIZ beslissing nodig
- ▶ WZD (2020) alleen vg en pg maar regelt niet alleen opnames maar ook onvrijwillige zorg

Integriteit v.h. lichaam; waar staan we nu? Dwangbehandeling niet toegestaan?

- ▶ VN Comité bij VN Gehandicaptenverdrag in een General Comment bij art. 12 par. 42:
- ▶ “Forced treatment is a particular problem for persons with psychosocial, intellectual and other cognitive disabilities. State parties must abolish policies and legislative provisions that allow or perpetrate forced treatment, as it is an ongoing violation found in mental health laws across the globe, despite empirical evidence indicating its lack of effectiveness...”

Recht op vrijheid; waar staan we nu? Mag onvrijwillige opname ook niet?

- ▶ Richtlijnen van het VN-Comité van sept. 2015 leggen de lat erg (misschien te) hoog:
- ▶ Detention on the ground of mental illness leading to danger for themselves or others is incompatible with article 14 CRPD (par. 6)
- ▶ The free and informed consent of the person with a disability is required before any (mental health) treatment. Substitute decision-making cannot be permitted (par. 11)

Europees Hof bij EVRM

- ▶ Gedwongen opname van personen die 'geestesziek' zijn is alleen toegestaan als er een wettelijke basis voor is en er een rechter over oordeelt (art. 5 over recht op vrijheid)
- ▶ Gedwongen opname en dwangbehandeling toegestaan als ultimum remedium mits voorzien van waarborgen, bijv. bij opnemingsbijstand advocaat en geneeskundige verklaring van onafhankelijk medical expert
- ▶ Discrepantie tussen de beide verdagen

Wordt wilsbekwaamheid belangrijker bij onvrijwillige zorg of opname?

- ▶ Bij de opnamebeslissingen binnen de Bopz is bewust wilsonbekwaamheid niet opgenomen als voorwaarde voor een dwangopname
- ▶ Bij toepassing Wvggz of Wzd nu expliciete regeling voor vaststelling wilsonbekwaamheid en ook zoveel mogelijk rekening houden met wensen en voorkeuren van de cliënt
- ▶ Bij beslissing tot opname nog steeds weinig ruimte voor honoreren wilsbekwaam verzet

Waar gaan we heen? Onvrijwillige zorg en wilsbekwaam verzet

- ▶ 1. Binnen de wettelijke regeling van de Wzd is wilsonbekwaamheid formeel geen vereiste voor toepassing onvrijwillige zorg
- ▶ 2. Vanuit mensenrechten perspectief is er aanleiding om binnen Wzd meer gewicht toe te kennen aan wilsbekwaam verzet v.d. cliënt
- ▶ 3. Tegelijk is er reden om erg terughoudend te zijn met beoordeling van wilsbekwaamheid

Waar gaan we heen?

- ▶ Advance care planning om onvrijwillige zorg of opname zoveel mogelijk te voorkomen
- ▶ Instrumenten (juridisch) en proces (medisch)
- ▶ Daarbij inschakeling naasten en familie, maar alert zijn op onbehoorlijke beïnvloeding dwz de besluitvorming van een oudere met een klein netwerk wordt gestuurd / overgenomen door een familielid van wie de oudere (zorg)afhankelijk is met financiële of andere schade voor de oudere als gevolg